

موسیقی را فرامی‌گرفتند در کجای کار قرار دارند؟! نظر ایشان درباره‌ی اپرا درست به نظر نمی‌رسد، زیرا اولاً مراد از زمان‌های قدیم که مرحوم بدیع‌زاده گفته‌اند معلوم نیست چه زمانی است. ثانیاً تعزیه‌های قرون وسطایی که مانند تعزیه‌های ایرانی نبوده زیرا وسیله کشیشان در کلیساها یا میادین جلو کلیسا اجرا می‌شده و به صورت نمایشی بوده است.

درباره‌ی حضرت عیسی و حواریون ایشان تعزیه‌خوانی می‌شده و موسیقی هم به نحوی که در تعزیه ایرانی است با آن اجرا نمی‌شده است. حال بر چه اساسی آقای بدیع‌زاده چنین عقیده‌ای داشته‌اند نمی‌دانم، به نظر می‌رسد این نظر ایشان بر مبنای حدس و گمان و تصور بوده باشد. البته در معابد قدیم مراسم قربانی همراه با نوعی موسیقی بوده که نمی‌توان آنها را تعزیه تلقی کرد.

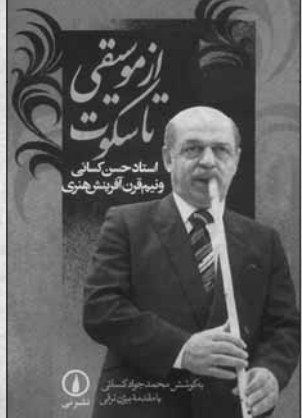
موسیقی تعزیه در دو عرصه‌ی موسیقی آوازی و سازی مورد بررسی قرار می‌گیرد که در ارتباطی نزدیک با متن و جنبه‌های نمایشی‌اند. اما آنچه در موسیقی سازی تعزیه اهمیت دارد این است که سازها هیچ گاه آواز را همراهی نمی‌کنند. مگر در مواردی نادر که نی، نی‌لبک و قره‌نی به همراه آواز بیایند. شما عدم همراهی آواز توسط ساز را در چه می‌بینید؟

عدم اجرای ساز همراه آواز را باید در ریشه‌های مذهبی و اعتقادی مردم ایران جست‌وجو کرد. زیرا همان‌طور که می‌دانید حتی اجرای خود تعزیه هم از اول با مخالفت اکثر قریب به اتفاق علماء بزرگ بود و این هوشیاری تعزیه‌خوانان بود که توانستند موسیقی را به نحوی دلپسند و زیبا که از نظر شرعی هم اشکالی بر آن وارد نباشد در متن تعزیه قرار بدهند و بدین صورت تعزیه را متعالی سازند.

استاد همایونی، در پایان ممکن است توضیحی نیز در مورد کارهای در دست چاپ یا تحقیق و نگارش تان بفرمایید.

اخیراً مجله‌ی (T.D.R (THE DRAMA REVIEVE که از معتبرترین مجلات تئاتری جهان است و در آمریکا منتشر می‌شود آخرین شماره‌ی خود را به «تعزیه ایرانی» اختصاص داده است. این ویژه‌نامه به سردبیری پروفیسور چلکوفسکی استاد برجسته‌ی هنر و رییس بخش شرق‌شناسی دانشگاه نیویورک با عنوان FROM RARBALA TO NEWYORK ارائه شده که از من هم مقاله‌ای خواسته شد که با نام «کالبدشناسی تعزیه‌ی ایرانی» THE ANATOMY OF PERSIAN TAZIYEH PLAYS ارسال کردم و چاپ شده است. سایر مقالات نیز از شرق‌شناسان و ایران‌شناسان آمریکایی و اروپایی یا استادان ایرانی مشغول به تدریس در آن دانشگاه‌ها است.

از آن گذشته دو کتاب «مشکین مهر» و «آتشی که نمیرد» که اولی سفرنامه مکه است و دومی مقالاتی است در نقد آثار ادبی و اجتماعی که به وسیله‌ی انتشارات نوید شیراز زیر چاپ است. کتابی هم که در حدود چهار سال وقت مرا گرفت با نام «زنان و سروده‌های‌شان در گستره‌ی فرهنگ مردم ایران زمین» در ششصد صفحه از طرف پژوهشکده‌ی مردم‌شناسی زیر چاپ است که شامل مباحثی تازه در مورد ترانه‌هایی است که زنان ایرانی در طول تاریخ در زمینه‌های فولکلوریک سروده‌اند و کتابی نیز با نام «دوبیتی‌های ایزدی کازرونی» که توسط انتشارات کازرونی در دست چاپ است.

از موسیقی تا سکوت
به کوشش محمد جواد کسائی
و مقدمه‌ی بیژن ترقی
نشر نی

استاد حسن کسائی، از طلایه‌داران موسیقی معاصر ایران، به حق با ابداع شیوه‌ای خاص در نواختن نی، تحولی مبتکرانه در اجرای این ساز به وجود آورد و توانست روح تازه‌ای بر تن موسیقی کشورمان بدمد. شاید اکثر استادان موسیقی ایران، به این امر معترف باشند که کسائی در اعتلا و وسعت اجرایی نی، نقشی عمده و ابتکاری داشته است.

باز هم به درستی ترقی گناه بزرگی است بر دوش بانیان فرهنگ هر کشور که نام‌آوران و خدمتگزاران سرزمین خود را از خاطر ببرند و آفرینش‌های خلاقانه‌ی آنها را نادیده انگارند.

نایب اسدالله معروف‌ترین و ماهرترین استاد نی در اواخر عصر قاجار و شادروان مهدی نوایی اصفهانی از دست پروردگان او و استاد حسن کسائی نیز دست پرورده‌ی مهدی نوایی است. لطافت و ظرافت نی‌نایب اسدالله را در نوازندگی استاد ارجمند آقای حسن کسائی شنیده‌ایم با ابدعات و ابتکارات ویژه‌ی خود. جملاتی که وی در نوازندگی به کار می‌گیرد از جهت مبادی آهنگسازی، قابل توجه است.

از ویژگی‌های بارز نوازندگی کسائی می‌توان به این موارد اشاره کرد: احراز تن شفاف و مطلوب در محدوده‌ی

بم و زیر این ساز است. دقت در اجرای صحیح هر صدا که مستلزم درک درست ذهنی و گوش حساس و تسلط کافی بر اعصاب و اندام‌های بدن، به ویژه دست‌ها و انگشت‌ها می‌باشد. هم چنین استفاده از سکوت در فواصل مطلوب و مناسب جمله‌های کوتاه و بلند اجرایی است. چه بسا که یک سکوت مناسب با طول زمان مطلوب پس از یک دوره‌ی موسیقایی، بیش از به هم پیوسته زدن آنها مؤثر و جاذب باشد. کسائی از نظر محتوایی ملودیک اجرایی، دارای سلیقه و حسن ابتکار خاصی است و در اجرا نیز از گوشه‌هایی استفاده می‌کند که ارزش محتوای اجرایی و استحسانی دارد. وی، از فشرده کردن گوشه‌های زیاد و گاه بی‌محتوا که برخی نوازندگان به قصد تظاهر به «کثرت گوشه‌دانی» اجرا می‌کنند بیزار است. او بر اثر ممارست در نوازندگی نی، حوزه‌ی اجرایی این ساز را در اجرای گوشه‌های دستگاه‌های موسیقی ایرانی وسعت داده و با پشتکار وی، بسیاری از گوشه‌هایی که در گذشته با نی اجرا نمی‌شد، اکنون با این ساز قابل اجرا است.

کسائی با احاطه بر ردیف‌های موسیقی، به هیچ وجه در چارچوب ردیف محصور، مقید و محدود نبوده، بلکه ردیف را ابزاری دانسته است برای خلق نعمات ملکوتی که روح خاکیان را به افلاک پرواز می‌دهد. وی علاوه بر نوازندگی نی، از سه تار و چیرگی خاصی در سه‌تار نوازی نیز بهره برده و رهنمودهایش برای سازندگان سه‌تار همواره مؤثر بوده است. در سبک و رویه‌ی او در نواختن سه‌تار می‌توان به مواردی اشاره کرد:

شناخت عمیق از ساختمان سه تار و تنظیم دقیق آن، استفاده از سه تارهای بم‌خوان، کوک کردن ساز با دقت و سرعت، استفاده از ناخن زاویه‌دار، استفاده از سه انگشت در انگشت‌گذاری دست چپ، قدرت و صلابت مضراب، چپ و راست‌های صحیح، تفکیک‌نوازی، تک سیم‌نوازی، تنوع در نوازندگی، به کار بردن سکوت‌های مناسب، ابداع پیش درآمد و چهار مضراب و رنگ، ابداع پایه‌های متنوع برای پیش درآمد و چهار مضراب، تبدیل و تلفیق ضرب‌های مختلف، گنجاندن شعر در بخش‌های آوازی، جواب آواز، انسجام در نواختن یک قطعه، ابداع کودک‌های متنوع و جدید برای سه‌تار، داشتن دو شخصیت متمایز در نوازندگی نی و سه‌تار، آوای دولت، ارج نهادن به سبک‌های مختلف در نوازندگی، آموختن در تمام مراحل و ...

کتاب حاضر بیان‌کننده‌ی شمه‌ای از وجود هنری استاد کسائی است.

اثر حاضر تحت این عناوین منتشر شده است:

- استاد حسن کسائی نامی جاویدان ... / علی تجویدی؛ آن فرهنگ موسیقایی / ساسان سینتا؛ برقله‌ی پرافتخار موسیقی / حسین عمومی؛ بشنو از نی چون حکایت می‌کند / مصطفی کاویانی؛ کسائی و سه تار / محمد جواد کسائی؛ نگاهی به زندگی هنری استاد کسائی / محمد علی موسوی فریدنی

گفت‌وگوی (۱)

سخن آشنا / مجتبی نیازی

- شعر

- گفت‌وگوی (۲)

سخن آشنا / علی کریم‌زاده

خاطره

گفت‌وگوی رادیویی

- سلامی چو بوی خوش آشنایی / بهمن بوستان

یادداشت‌های پراکنده به قلم استاد حسن کسائی

- داستان

- آهنگ گمشده / محمدعلی دادور «فرهاد»

- استاد حسن کسائی از دیدگاه فرهیختگان